

La crisi del model productiu des del món del treball

PACO MOLINA BALAGUER Secretari General de CC00-PV

Per a CC00, la crisi del model productiu ens remet al fracàs d'un marc d'acumulació del sistema capitalista que s'ha anat construint en les darreres dècades des de la desregulació dels mercats, especialment del mercat de treball, i la reducció de la protecció social per a garantir els augments dels beneficis empresarials. És realment, com diu Albert Recio, la conseqüència d'una «contradicció flagrant» entre la moderació de les rendes salarials i la necessitat compulsiva de consum, dinamitzada per la capacitat incontrolada del sistema financer per a endeutar les famílies. Un model que ha prioritzat l'acumulació en l'esfera financera enfront

de l'esfera productiva, incentivant els processos especulatius que, en aquest cas, s'han centrat en el sector immobiliari.

El model ha prioritzat l'acumulació en l'esfera financera enfront de l'esfera productiva.

La construcció d'aquest model d'acumulació ha estat guiada des de l'òptica economicista més ortodoxa, des de l'eficiència econòmica i el benefici, enfront de la justícia social i la sostenibilitat ambiental; des del «lliure mercat» i el poder corporatiu empresarial,

enfront de la participació social i la democratització de les relacions econòmiques. Aquesta visió econòmica, que ha guiat el procés de globalització econòmica, és l'arrel de la crisi.

Dins d'aquesta dinàmica, hem d'entendre les polítiques econòmiques i laborals que s'han desenvolupat a l'estat espanyol i que han anat construint el nostre model productiu. Unes actuacions guiades per la desregulació dels mercats com a paradigma del creixement econòmic i del progrés social.

Així, s'ha reduït el control en els mercats de capitals i s'ha dinamitzat l'expansió del

sistema financer cap a l'especulació immobiliària, la qual cosa ha provocat un fort desequilibri en la major part d'entitats financeres. Una desestabilització que, cal recordar-ho, estem pagant entre tots i no només ens ha dut a nivells d'endeutament insostenible per part de les famílies, sinó que, a més, està limitant un paper essencial del sistema financer: la concessió de crèdit a les empreses. Podem dir que els directius de les entitats financeres han rebut elevats salaris per crear i desenvolupar aquest procés especulatiu. En aquest sentit, cal parlar de com les caixes d'estalvi han entrat, de la mà del poder polític regional, també en aquesta bogeria especulativa, oblidant del seu paper social i econòmic.

Pel que fa al mercat de treball, les actuacions dels diversos governs han anat encaminades al deteriorament dels drets laborals, tant en el marc normatiu com en la

capacitat de control de l'actuació de l'empresari, cosa que, òbviament, ha minvat les possibilitats de resposta dels treballadors enfront del poder empresarial. Aquesta actuació ha donat com a fruit altes taxes de temporalitat, un augment de la segmentació del nostre mercat de treball —la qual cosa ha deteriorat la situació dels col·lectius amb menys poder contractual com ara les dones, els joves o els immigrants—, majors facilitats per a l'acomiadament, tant individual com col·lectiu, i un augment de les possibilitats de l'empresari per a canviar les condicions de treball. No podem oblidar, però, que també han empitjorat les condicions per als aturats, reduint les prestacions i endurant les condicions d'accés al sistema de cobertura. Per tant, respecte del mercat de treball hi ha un deteriorament fort de les condicions d'entrada, permanència i eixida. Les conseqüències d'aquesta política sociolaboral han sigut molt clares: dificul-

tats per a fer complir les normes laborals, especialment les que es pacten en els convenis col·lectius; reducció del salari mitjà en termes reals en els últims anys, caiguda del pes de les rendes salarials en el PIB i augment del nivell de desigualtats socials. De la mateixa manera, cal recalcar que aquest marc sociolaboral és clarament contrari al canvi del model productiu i que, en tot cas, incentiva els comportaments empresarials menys innovadors.

També en aquesta mateixa línia, hem d'entendre els processos de liberalització en mercats com el del sòl, cosa que òbviament ha ajudat a l'especulació o la privatització completa en sectors estratègics per a la nostra economia, com ara l'energia o les telecomunicacions. Han sigut processos molt beneficiosos per a certs grups empresarials, però no han comportat gens de benefici per a la resta

de la societat i, a més, han reduït la capacitat d'intervenció de l'estat en polítiques econòmiques estratègiques.

Les actuacions dels diversos governs han anat encaminades al deteriorament dels drets laborals.

Una mirada més pausada requereix l'evolució de la política pressupostària, tant des de l'òptica de l'ingrés com des de la despesa, perquè una part del nostre salari com a treballadors està determinada pels serveis públics que rebem i també per com es financen aquests serveis. El sistema impositiu espanyol ha sofert canvis molt regressius, que han minvat l'equitat vertical -que pague més el qui més té- i l'equitat horitzontal -mateixa pressió fiscal per als diferents tipus de rendes-, cosa que ha

provocat una disminució de recursos per al finançament dels serveis públics i, a més, un transvasament de rendes cap als qui més guanyen. Des d'aquesta òptica, s'han augmentat els impostos indirectes enfront dels directes, s'ha reduït la pressió fiscal sobre les rendes de capital o els impostos de societats, s'ha reduït la progressivitat de l'IRPF i s'ha eliminat l'impost de patrimoni i el de successions i donacions. Cal dir que el deteriorament del sistema impositiu ha estat, de vegades, també iniciat i aprofundit pels mateixos governs autonòmics, a partir de la major capacitat normativa que tenen transferida en impostos directes (reducció de l'IRPF o de l'impost de successions).

Des del vessant de la despesa pública, cal parlar, especialment, de l'actuació dels governs autonòmics que tenen al seu càrrec una part important dels serveis públics

(educació, sanitat, persones majors, dependència...) i les polítiques sectorials i de mercat de treball. Per a Comissions Obres del País Valencià, la política de despesa pública de la Generalitat Valenciana ha sigut clarament regressiva en termes socials. Ha prioritzat la despesa en grans projectes de rendibilitat econòmica dubtosa i contingut social escàs, enfront de la millora en del sistema sanitari i educatiu, la posada en marxa de la llei de la dependència, la inversió en R+D+I, l'actuació en els nostres sectors productius o les actuacions per a la millora i la sostenibilitat ambiental. Aquesta política, a més, ha comportat un fort endeutament per a la Generalitat, que ens ha situat al davant de les autonomies amb major endeutament respecte al PIB (13,4%, enfront del 7% de la mitjana de les comunitats autònomes). El que és important no és que la Generalitat estiga endeutada, sinó les raons que ens han portat a

aquest endeutament i el cost d'oportunitat que això ha comportat quant a la millora de la qualitat de vida i de treball.

La forta destrucció d'ocupació té l'arrel en un comportament irresponsable dels empresaris.

El País Valencià ha sigut paradigma d'aquest model d'acumulació, amb una importància major del binomi construcció-turisme (tant en termes de PIB com d'ocupació) respecte de la mitjana de l'estat, i del deteriorament dels sectors industrials tradicionals. Així, els primers afectats per la crisi són els treballadors del País Valencià. La nostra taxa d'atur se situa en el 21,5%, quatre punts per damunt de la mitjana estatal, i arriba al 38,36% en els joves, al 31,18% en els immigrants i al 21,5% en les dones. S'han destruït 230.000 llocs de treball des del primer trimestre del 2008, per damunt de la mitjana espanyola, essencialment per la no-renovació dels contractes temporals, encara que a poc a poc pren major importància el nombre d'acomiadaments objectius i també el d'afectats per expedients de regulació d'ocupació. Per a CCOO, no hi haurà sortida de la crisi mentre la taxa d'atur no mostre un retrocés clar.

Aquesta forta destrucció d'ocupació no és fruit de la crisi en abstracte, té l'arrel en un comportament irresponsable dels empresaris: en primer lloc, per la falta d'inversions en millores productives i de diversificació en els mercats en el passat i, en segon lloc, per un ajustament excessiu

de les plantilles, no justificat en termes econòmics ni productius. En aquest sentit, el marc jurídic i l'actuació dels responsables polítics és molt laxa, cosa que reforça la dinàmica de destrucció d'ocupació. Hi ha hagut a més, en tercer lloc, una proposta de reformes extemporània, que pretén aprofundir encara més els nivells de desigualtat i desprotecció dels treballadors. Per posar-ne dos exemples, citarem la proposta de reducció del cost per acomiadament improcedent —el que no té justificació, és a dir, totalment arbitrari—, o la de reducció de les cotitzacions a la Seguretat Social, que limitaria el nostre sistema de pensions públiques. En quart lloc, hi ha el boicot a un dels instruments més importants per a iniciar el canvi de model productiu: la negociació col·lectiva. Així, per l'actitud obstinada de la patronal una part important dels treballadors no té la possibilitat de negociar les condicions de treball i les millores en la gestió de la mà d'obra.

La política de despesa pública de la Generalitat Valenciana ha sigut clarament regressiva en termes socials.

La crisi, per tant, com hem vist, no naix d'una suposada falta de flexibilitat del mercat de treball o d'un excés de protecció social, com diuen els grups acadèmics i empresarials més liberals i pròxims a la dreta política. Per tant, no és just socialment ni recomanable tècnicament aprofundir en aquest marc desregulador, almenys si es vol anar cap al «nou model

productiu» del qual es parla. Ans al contrari, anar en aquesta direcció, que és la que marca el poder econòmic, significarà aprofundir en la línia que, precisament, ens han dut a aquesta crisi.

El canvi de model productiu s'ha de construir des de la concertació social i no des del mercat.

Per a Comissions Obreres del País Valencià, el canvi de model productiu es construeix des de la concertació social i no des del mercat. Allò que és important definir en aquest nivell són els eixos on ha de desenvolupar-se el nostre creixement econòmic. Per a nosaltres, aquest canvi de model passa ineludiblement per un enfortiment dels drets laborals i socials dels treballadors, fent complir el principi d'igualtat entre homes i dones i donant suport als grups socials més febles (joves, immigrants, etc.); per aprofundir i enriquir la negociació col·lectiva i, el que és més important, per fer complir els drets laborals a les empreses i perseguir el frau laboral, per millorar els sistemes de protecció social i els serveis públics bàsics, per augmentar els recursos dedicats a les activitats de R+D+I, la qual cosa passa també per aconseguir treball decent per als investigadors; per desenvolupar mesures de mobilitat sostenible i un marc energètic menys intensiu, amb una composició de fonts energètiques més favorable a les energies renovables; i per una adaptació del model productiu a les necessitats i recursos que té el territori.